

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 punten, zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;
 - 3.4 indien één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring, uitleg of argumentatie ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;

3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.

Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.

Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

5 Voor deze toets kunnen maximaal 50 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

6 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.

Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.

De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer (artikel 42, tweede lid, Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO).

Dit cijfer kan afgelezen worden uit tabellen die beschikbaar worden gesteld. Tevens wordt er een computerprogramma verspreid waarmee voor alle scores het cijfer berekend kan worden.

3 Antwoordmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Oude en nieuwe media

Maximumscore 4

1 Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg hoe een hiërarchie in de staat volgens Hobbes ontstaat 2
- een uitleg van het begrip 'sociaal contract' in verband gebracht met het ontstaan van een hiërarchie in de staat 2

voorbeeld van een goed antwoord:

- Hiërarchie in de staat komt volgens Hobbes tot stand doordat mensen op een gegeven moment door middel van een sociaal contract besluiten hun rechten over te dragen aan een macht of instantie 2
- Het contract houdt in dat mensen onderling afspreken elkaar niet te schaden, maar dat de door hun ingestelde macht bevoegd is en dus het recht heeft wetten te maken en naleving ervan af te dwingen. Daarmee is er een instantie hoger en machtiger geworden dan het volk 2

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 4	
2 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een uitleg van de rol van de soevereine macht	<u>2</u>
• een uitleg waarom Hobbes in dit verband de media beperkingen op zal willen leggen	<u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• De rol en taak van de soevereine macht is in de eerste plaats te bepalen wat nodig is voor de vrede en veiligheid van de onderdanen. Maar de soevereine macht is tevens als enige bevoegd om regels en wetten op te stellen en te belonen en te straffen. Een onderdaan heeft zodoende niet het recht de soeverein van onrechtmatig handelen te beschuldigen	<u>2</u>
• Dit betekent automatisch dat ook de media – deze zijn immers ook onderdanen – niet het recht hebben in haar verslaggeving de soeverein te bekritisieren. Indien men het niet eens is met de soeverein, heeft men niet de vrijheid om dit te uiten en kan men zelfs gestraft worden met als argument dat het belang van de staat in het geding is	<u>2</u>
Maximumscore 4	
3 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een argumentatie aan de hand van het citaat van Beerling waaruit blijkt dat Hobbes' idee van soevereine macht niet houdbaar is (volgens Beerling)	<u>2</u>
• het verschil tussen de opvatting van Beerling over macht en de opvatting van Hobbes over soevereine macht	<u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• Volgens Beerling is macht of een persoon die deze macht belichaamt nooit iets of iemand die zelfstandig is. Men heeft pas macht als er anderen zijn om macht over te hebben. Daardoor is een machthebber afhankelijk van die anderen en moet ook in ieder geval rekening met ze houden. Deze afhankelijkheid zorgt ervoor dat de anderen tot op zekere hoogte ook invloed kunnen uitoefenen	<u>2</u>
• Bij Hobbes spelen de anderen nauwelijks een rol: de soevereine macht is zelfstandig en absoluut. De macht van de soeverein wordt niet gehinderd door invloeden van buitenaf	<u>2</u>
Maximumscore 4	
4 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een uitleg van de macht van de media vanuit de visie van Beerling	<u>2</u>
• een voorbeeld uit de actualiteit dat deze rol van de media toelicht	<u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• De media zullen vanuit de opvatting van Beerling meer macht hebben, aangezien er volgens hem geen macht kan bestaan zonder een andere macht. De media zijn afhankelijk van de overheid voor het verkrijgen van nieuws. Maar de overheid is omgekeerd ook weer afhankelijk van de media voor het verspreiden van nieuws. Beide kunnen dus niet zonder elkaar. De macht van de media gaat nog verder: doordat de media uitmaken wat nieuws is en wat niet, kunnen zij de politieke agenda bepalen	<u>2</u>
• Een voorbeeld hiervan is nieuws over asielzoekers: dit kan de maatschappelijke onrust vergroten, zodat de overheid gedwongen wordt maatregelen te treffen om deze onrust te verkleinen	<u>2</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 4	
5 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• Hobbes' definitie van macht	<u>2</u>
• een verklaring aan de hand van het verband tussen deze definitie en Hobbes' opvatting over gelijkheid waardoor duidelijk wordt waarom consumptiegedrag versterkt kan worden	<u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• Macht is volgens Hobbes het bezit aan middelen waarmee men een toekomstig goed kan verwerven, wat alleen kan door nog meer macht	<u>2</u>
• Tegelijkertijd stelt Hobbes dat mensen gelijk zijn en dus ook allemaal gelijk zijn in hun verlangen naar macht. Mensen weten van elkaar dat ze hetzelfde willen. Producten geven status en eer, oftewel macht, zodat iedereen producten wil. Het is dan zaak anderen voor te zijn om je te kunnen onderscheiden. Daarom zijn mensen manipuleerbaar door de media	<u>2</u>
Maximumscore 3	
6 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een weergave van het verband tussen snelheid en macht zoals Canetti dat ziet	<u>1</u>
• een toepassing van dat verband op Internet	<u>1</u>
• een voorbeeld van de snelheid van macht zoals door Canetti gegeven is	<u>1</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• Bij macht kan volgens Canetti ook snelheid horen en deze wordt gekenmerkt door achterhalen of grijpen	<u>1</u>
• Als voorbeeld noemt Canetti de bliksem: deze achterhaalt en zet in het licht	<u>1</u>
• Dit lijkt op wat Canetti de ontmaskering noemt als kenmerk van de snelheid van macht. Dit is goed toepasbaar op Internet, omdat men door het gebruik van Internet in staat is om snel onthullend nieuws wereldwijd naar buiten te brengen, nog voordat iemand kan reageren	<u>1</u>
Maximumscore 4	
7 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een argument voor en een argument tegen de stelling dat Internet aan banden moet worden gelegd, alsmede de waarde waarop het argument is gebaseerd	<u>2</u>
• een conclusie wat betreft het eigen standpunt van de kandidaat alsmede het morele uitgangspunt dat de kandidaat hanteert om tot de conclusie te komen	<u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• Internet moet aan banden gelegd worden omdat verspreiding van sommige informatie schadelijk kan zijn voor individuen en voor de gemeenschap. Veiligheid is een belangrijke waarde en het is een taak van bijvoorbeeld de overheid mensen te beschermen. Aan de andere kant kun je beargumenteren dat Internet niet aan banden moet worden gelegd. Vrijheid van meningsuiting is een fundamentele waarde, zelfs als de invloed ervan schadelijk kan zijn. Schadelijke invloeden zijn er altijd al geweest	<u>2</u>
• Ikzelf ben van mening dat Internet niet aan banden hoeft te worden gelegd. Ik ga er namelijk vanuit dat pas van moreel gedrag sprake kan zijn als mensen zelf kunnen beslissen wat goed is en wat niet. Ieder zal voor zichzelf tot een afweging moeten komen en moeten selecteren uit het aanbod via Internet. Door de vrije uitwisseling van informatie kan ook discussie ontstaan	<u>2</u>

Opmerking

Een andere conclusie is ook mogelijk.

Antwoorden	Deel-scores
Macht, uitsluiting en disciplineren	
Maximumscore 4	
8 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• uitleg van het begrip ambivalentie van macht	<u>2</u>
• toepassing van het begrip ambivalentie van macht op het beleid van de Nederlandse overheid met behulp van elementen uit de tekst	<u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• Ambivalentie van macht betekent dubbelwaardigheid of dubbelgerichtheid van macht; 'macht' kan twee verschillende kanten uit werken	<u>2</u>
• In de tekst is sprake van een sociale politiek van de overheid die op twee verschillende manieren kan uitwerken: door nieuwe sociale wetten wordt weliswaar de positie van de lagere klassen verbeterd, maar tegelijkertijd wordt de macht van de overheid over de lagere klassen vergroot	<u>2</u>
Maximumscore 4	
9 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• uitleg van a) disciplinerende en b) normaliserende macht	<u>2</u>
• uitleg van de 'gewone staatsmacht'	<u>1</u>
• een omschrijving van het verschil tussen beide vormen van macht	<u>1</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• Disciplinerende en normaliserende macht liggen in elkaars verlengde. Bij disciplinerende macht is de macht bij personen die in relatie tot elkaar staan op onzichtbare wijze aanwezig. De normaliserende macht zorgt ervoor dat ieder mens probeert een plaats in te nemen aan de goede kant van de scheiding tussen normaal en abnormaal	<u>2</u>
• Bij de gewone staatsmacht is sprake van een hiërarchie tussen regering en geregeerden. Al dan niet onder democratische controle, ligt de macht bij een centrale instantie die de samenleving bestuurt	<u>1</u>
• In het model van de 'gewone' staatsmacht ligt de macht in handen van de regering. Het volk ('de geregeerden') ondergaat deze macht; er is een afgebakend rolpatroon in combinatie met een duidelijke hiërarchie. Bij normaliserende en disciplinerende macht is de macht op onzichtbare wijze aanwezig bij alle personen die met elkaar te maken hebben: een scherp onderscheid tussen regeerders en geregeerden is er niet	<u>1</u>
Maximumscore 3	
10 ☐ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een standpunt over de vraag of mens en dier al dan niet te veel van elkaar verschillen om mensen net als dieren tot 'goed gedrag' te kunnen dwingen	<u>1</u>
• twee argumenten bij het standpunt of mens en dier al dan niet te fundamenteel van elkaar verschillen of met elkaar overeenstemmen	<u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• Volgens mij is er een grote kloof tussen mens en dier; ze verschillen te fundamenteel om mensen net als dieren te kunnen dwingen tot 'goed gedrag'	<u>1</u>
• bijvoorbeeld twee van de volgende argumenten:	
– Mensen bezitten een vrijheid om zich tot individu te ontwikkelen. Op grond van rationele afwegingen kunnen ze keuzes maken. Dieren missen deze rationaliteit en dit vrijheidsbesef.	
– Terwijl dieren geheel opgaan in de natuur waar ze deel van uit maken, heeft de mens de mogelijkheid om zich boven de natuur te verheffen. De mens is in staat om iets blijvends te creëren in de natuur (cultuur en techniek).	
– Dieren bezitten niet de hogere geestesfuncties van de mens, zoals gelegen in het vermogen zich te richten op een hogere wereld (religie, geloof in een hiernamaals)	<u>2</u>
<i>Opmerking</i>	
<i>Een andere conclusie is ook mogelijk.</i>	

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens mij verschillen mens en dier slechts gradueel van elkaar. Ik denk dat mensen niet boven de dieren staan (maar de dwang die bij dieren tot resultaat zal leiden, zal bij mensen wel een ander karakter aannemen, omdat mensen bijvoorbeeld het nut van gedragsverandering moeten inzien, voordat ze hiertoe bereid zijn) 1
- bijvoorbeeld de twee volgende argumenten:
 - Het genetisch materiaal van bijvoorbeeld chimpansees en mensen stemt voor 98% overeen; dit vormt geen reden om aan te nemen dat mensen totaal anders zijn dan dieren.
 - Bovendien is er geen reden om aan te nemen dat menselijke cultuur zoveel hoger staat dan dierlijke cultuur. In tijden van oorlog blijkt altijd weer dat mensen primair en egoïstisch bezig zijn om te overleven, vaak ten koste van medemensen. Met de zogenaamde hogere 'geestesfuncties' van recht en moraal valt het dus wel mee 2

Maximumscore 5

11 Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een beschrijving van de opzet en werking van de woonschool 1
- een beschrijving van de opzet en werking van het Panopticum van Bentham 1
- twee overeenkomsten tussen de opzet en werking van de woonschool en het Panopticum 2
- een verschil in de opzet en werking van de woonschool en het Panopticum 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De woonschool heeft een planmatige en overzichtelijke indeling, gezien de plattegrond. Er is een duidelijk centraal punt van waaruit vijf blokken in een waaier beginnen. Daar omheen zijn ook weer blokken gevormd om het geheel af te sluiten. De foto laat zien dat de controlepost op een centraal punt ligt van waaruit alle straten kunnen worden overzien en gecontroleerd. Iedereen die zich buiten de huizen begeeft, kan worden gesignaleerd door slechts een persoon in de controlepost 1
- Het Panopticum van Bentham is een architectonisch principe waarbij het mogelijk is dat een bewaker vanuit een centraal punt volledig zicht heeft op het doen en laten van de gevangenen. De centrale toren is het middelpunt van een grote cirkel waarop de verschillende cellen liggen. Vanuit de toren kan in de cellen worden gekeken, maar omgekeerd niet. De gevangenen krijgen zo het gevoel permanent bespioneerd te worden 1
- twee van de volgende overeenkomsten:
 - De opzet is in beide gevallen zodanig dat alles vanuit een centraal punt is opgezet.
 - Het is mogelijk om door een persoon vanuit de centrale toren alle bewegingen te signaleren en te controleren.
 - De bewoners van de woonschool zowel als de gevangenen in het Panopticum weten nooit of ze nu wel of niet in de gaten worden gehouden, maar moeten de indruk krijgen dat ze onder permanente controle staan 2
- In het Panopticum gaat de controle verder, want ook in de cellen kan permanent worden gekeken vanuit de toren; privacy ontbreekt geheel. In de woonschool ontbreekt de directe controle in het woonhuis vanuit de toren 1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 4	
12 □ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een uitleg in hoeverre de bewoners van de woonschool disciplinerende macht ondergaan	<u>2</u>
• een uitleg in hoeverre de bewoners van de woonschool disciplinerende macht uitoefenen	<u>2</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• In de woonschool wordt de macht uitgeoefend over de bewoners vanuit de centrale toren en door het toezicht van woningopzichters, kinderpollitie en armenverzorgers. Het gaat hier om een verfijnd systeem waarvoor de overheid heeft gekozen om zo efficiënt en anoniem mogelijk 'onmaatschappelijken' te controleren en te disciplineren. De bewoners ondergaan de macht of ze dat willen of niet	<u>2</u>
• De bewoners van de woonschool worden bewust gemaakt van de permanente controle over hun gedragingen. Door de continue observatie vanuit de controlepost en het toezicht van de kinderpollitie, woningopzichters en armenverzorgers nemen zij de dwang van de macht over en verinnerlijken die. Door de macht op henzelf te betrekken, voltrekt zich het proces van zelfdisciplineren: ieder wordt zijn eigen machthebber	<u>2</u>
Maximumscore 3	
13 □ Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
• een uitleg van wat Marcus Aurelius verstaat onder de begrippen wereldrede, redelijke ziel en innerlijk kompas	<u>1</u>
• de invulling van 'disciplineren' bij Marcus Aurelius	<u>1</u>
• een vergelijking van het begrip 'disciplineren' bij Marcus Aurelius en Foucault	<u>1</u>
voorbeeld van een goed antwoord:	
• Alle gebeurtenissen in de wereld hebben een inherente rationaliteit, die logos of wereldrede wordt genoemd. Mensen hebben de mogelijkheid om inzicht in deze logos te verkrijgen, hetgeen een aanvaarden inhoudt van leven en dood, ziekte en gezondheid. De redelijke ziel van de mens is op deze manier een onderdeel van de logos of wereldrede geworden. Het leidende beginsel binnen de redelijke ziel is het innerlijk kompas. Dit kompas is de gids of wegwijzer die in de mens aanwezig is om hem de weg te wijzen	<u>1</u>
• Aangezien de mens een onderdeel is van de kosmos en via zijn redelijke ziel verwant is aan deze wereldorde, heeft hij ook verplichtingen. De wijze is de mens die volmaakt in overeenstemming leeft met de natuur en dus met de rede. Het innerlijk kompas kan echter verstoord raken. Daarom moet het volgens Marcus Aurelius gevrijwaard worden voor slechte invloeden en verkeerde oordelen. Dit kan door voortdurend 'innerlijk op orde te zijn'	<u>1</u>
• Marcus Aurelius' invulling van discipline heeft vooral met 'innerlijkheid' te maken: vrijwillig en innerlijk sterk zijn om ten dienste van de gemeenschap en de wereld je taak te verrichten. Discipline is dus iets wat je aan jezelf oplegt om zo een perfect onderdeel te kunnen vormen van de kosmos. Bij Foucault is disciplineren uiteindelijk ook iets innerlijks, maar het is feitelijk geen vrij gekozen gedrag zoals bij Marcus Aurelius. Op een onontkoombare manier is de moderne mens volgens Foucault onderworpen aan een complex systeem van gedragingen en rolpatronen, waarin hij geen vrijheid van keuze meer heeft. Deze dwang en macht is tot in zijn innerlijk doorgedrongen	<u>1</u>

Einde